

Koncepcje procesu terapii uczniów ze specyficznymi trudnościami w czytaniu i pisaniu

Radomski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli

ul. J. Słowackiego 17, 26-600 Radom

www.rodon.radom.pl e-mail: rodon@rodon.radom.pl

- ▶ Praca korekcyjno-kompensacyjna według programu Heleny Skibińskiej
- ▶ System percepcyjno-motoryczny Newella Kepharta
- ▶ Metoda Dobrego Startu Marty Bogdanowicz
- ▶ Program rozwijania świadomości fonologicznej Alicji Maurer
- ▶ Program rozwijający percepcję wzrokową Marianne Frostig, David Horne

Podział metod terapeutycznych

- ▶ **B. Skałbana**, przyjmując za kryterium dwa etapy pracy korekcyjno-kompensacyjnej (wstępny i właściwy), wyróżnia dwie grupy metod terapeutycznych:
- ▶ **Metody korygujące i stymulujące rozwój psychoruchowy dziecka** (wstępny etap terapii)
- ▶ **Metody usprawniania czytania i pisanie** (właściwy etap terapii).
- ▶ Podział ten należy uzupełnić technikami relaksacji.
- ▶ **M. Kowaluk** jako kryterium przyjmuje przedmiot oddziaływań terapeutycznych i wyróżnia kilka programów:
- ▶ 1. Programy usprawniania funkcji percepcyjno-motorycznych (Skibińska 1996, Bogdanowicz i in. 1994, Grabałowska i in. 1996, Jastrząb 2002, Skorek 2004)
- ▶ 2. Kinezylogia Edukacyjna P. Dennisona
- ▶ 3. Programy usprawniania funkcji językowych (Ročławski, Maurer, Krasowicz-Kupis)
- ▶ 4. Programy usprawniające czytanie, pisanie i umiejętności matematyczne (Gąsowska, Pietrzak-Stępkowska, Kujawa, Kurzyna, Ročławski, Gruszczyk-Kolczyńska, Zakrzewska)
- ▶ 5. Programy usprawniania pamięci i uwagi (Kujawiński, Czerniawska, Ledzińska, Buzan, Brzeńskiwicz, Bartkowicz, Hoffman, Jurek)
- ▶ 6. Programy uwzględniające oddziaływania psychoterapeutyczne (Danielewicz i in., Grochulska, Kaja, Teml)

Usprawnianie i korygowanie funkcji percepcyjno-motorycznych i językowych – polegają na rozwijaniu sprawności funkcji wzrokowo-przestrzennych, słuchowo-językowych, kinestetyczno-ruchowych oraz procesów ich integracji. Praca korekcyjno-kompensacyjna wg programu Heleny Skibińskiej koncentruje się na ćwiczeniach, których celem jest korygowanie opóźnień i zaburzeń w zakresie funkcji wzrokowych, słuchowych i ruchowych zaangażowanych w procesie nauki czytania i pisania.

W obszarze *korygowania funkcji słuchowych* proponuje ćwiczenia: rozpoznawania różnorodnych dźwięków, dokonywanie a/s głosek, ich identyfikację w różnych pozycjach wyrazu i różnicowanie głosek opozycyjnych, bliskich słuchowo i artykulacyjnie

- ▶ **Praca na materiale nieliterowym** dotyczy: rozpoznawania dźwięków i szmerów, odtwarzania słyszanego rytmu, odtwarzania struktur dźwiękowych ilustrowanych układem przestrzennym
- ▶ **Praca na materiale literowym**: wyodrębnianie słów w zdaniach, sylab w wyrazach, podział wyrazów na sylaby i głoski, tworzenie słów z podanych sylab i głosek, wyszukiwanie sylab i ich segregowanie

Praca korekcyjno-kompensacyjna wg programu Heleny Skibińskiej

- ▶ **Ćwiczenia doskonalące a/s wzrokową oraz orientację przestrzenną** obejmują:
 - ▶ rozpoznawanie obrazków i ich elementów,
 - ▶ dobieranie części do obrazka,
 - ▶ składanie obrazków z części,
 - ▶ wyszukiwanie braków na obrazkach,
 - ▶ wyodrębnianie różnic między obrazkami,
 - ▶ różnicowanie przedmiotów i figur,
 - ▶ układanie figur wg wzoru,
 - ▶ określanie położenia przedmiotów względem
 - ▶ wyszukiwanie liter,
 - ▶ segregowanie wyrazów,
 - ▶ domina i loteryjki wyrazowe i sylabowe
- ▶ **Ćwiczenia funkcji motorycznych** obejmują motorykę dużą i małą: zabawy rzutne i zręcznościowe z wykorzystaniem woreczków, piłeczek, skakanek oraz ćwiczenia usprawniające motorykę małą – rozmachowe, doskonalące sprawność dłoni, palców oraz poprawiające koordynację ruchową obu rąk i rozluźniające napięcie mięśniowe
- ▶ **Ćwiczenia na lokalizację i orientację w przestrzeni**: kreślenie ręką prawą i lewą w powietrzu kształtów figur geometrycznych lub liter i ćwiczenia usprawniające szybkość i precyzję ruchów, melodię kinetyczną.
- ▶ Podane ćwiczenia mogą być stosowane w oryginalnej wersji lub modyfikowane przez nauczyciela dla potrzeb terapii.

System percepcyjno–motoryczny Newella Kepharta

- ▶ Nowel Kephart podkreślał znaczenie psychomotoryki w rozwoju dziecka w swojej książce „Dziecko opóźnione w nauce szkolnej”.

- ▶ Według Kepharta doskonalenie mechanizmu percepcyjno–ruchowego wpływa na prawidłowe kojarzenie danych percepcyjnych z ruchowymi i zapobiega trudnościom w nauce
- ▶ Metoda przeznaczona dla dzieci w wieku od 3 do 10 lat i polega na ocenie poziomu rozwoju percepcji i motoryki na podstawie sposobu wykonywania przez dziecko zadań testowych. Wyniki pomiaru służą do opracowania indywidualnych programów korekcji

System percepcyjno–motoryczny Newella Kepharta obejmuje 4 podstawowe obszary działań:

- 1) ćwiczenia przy tablicy,
- 2) ćwiczenia sensoryczne,
- 3) ćwiczenia kontroli wzrokowej,
- 4) ćwiczenia percepcji kształtów

Ćwiczenia przy tablicy stanowią ulubione zajęcie dzieci i mają walor terapeutyczny: kształtują poczucie kierunku, orientacji kierunkowo–przestrzennej, ćwiczą ruchy rąk z zastosowaniem różnych kombinacji (zabawa zegarowa) i kontrolę wzrokową nad czynnością motoryczną

2. **Ćwiczenia sensoryczne** wykonywane są przy pomocy równoważni czy trampoliny i służą poznawaniu różnicy między stroną prawą i lewą ciała, doskonaląc koordynację ruchową grup mięśniowych

3. Ćwiczenia kontroli wzrokowej polegają na przesuwaniu przed dzieckiem przedmiotu i śledzenie go oczami. Przedmiotem śledzenia może być ołówek, piłka lub inny przedmiot będący w ruchu. Ćwiczenia dotyczą jednego oka i obu oczu. Ruchy wykonywane przed oczami dziecka mają kierunek pionowy, poziomy, kolisty, po przekątnej. Zadaniem dziecka jest utrzymanie wzroku i przesuwanie go za poruszającym się przedmiotem

4. Ćwiczenia percepcji kształtów realizowane są przez układanie łamigłówek i serii figur geometrycznych ze zwróceniem uwagi dziecka na różne aspekty obrazów, figur i ich położenie przestrzenne.

- ▶ Newell Kephart podkreśla rolę rytmu w procesie rozwoju percepcyjno-motorycznego, proponując ćwiczenia w odtwarzaniu wzoru rytmów prezentowanych przez n-ła na instrumentach muzycznych

Metoda Dobrego Startu

Autorką polskiej wersji metody jest Marta Bogdanowicz,
która opracowała podstawę do zajęć z dziećmi,
opartą na wzorach i polskich piosenkach
Wykorzystywana jest w celach profilaktycznych
w wieku przedszkolnym
i korekcyjno-usprawniających
w rehabilitacji dysleksji, dysgrafii, dysortografii

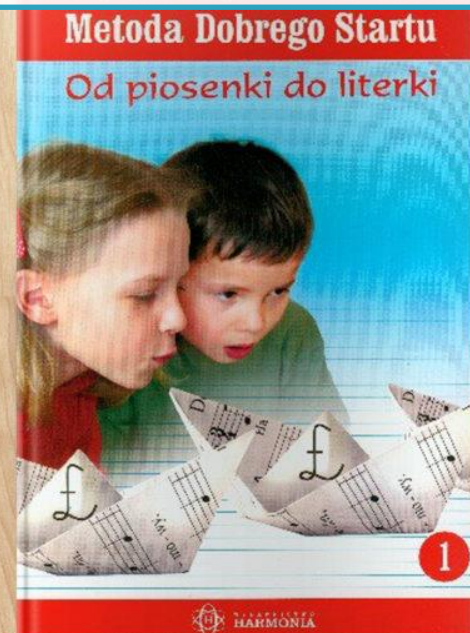

Nowością tej metody jest połączenie śpiewu, ruchu, plastyki, co uaktywnia układ nerwowy dziecka, wpływa uspokajająco, wyciszająco na sferę emocjonalną

Cel Metody Dobrego Startu

jednoczesne usprawnianie
analizatorów
wzrokowego, słuchowego,
kinestetyczno-ruchowego

kształcenie lateralizacji,
orientacji w schemacie
ciała i przestrzeni.

Struktura zajęć

- **zajęcia wprowadzające** (ćwiczenia ruchowe, porządkujące, które wprowadzają w tematykę, są to różne sposoby powitania, słuchanie piosenki lub ćwiczenia motoryki dużej)
- **zajęcia właściwe** (ćwiczenia ruchowe powiązane z treścią piosenki, ruchowo–słuchowe, ruchowo–słuchowo–wzrokowe. Istotą tych ćwiczeń jest odtwarzanie wzoru, znaku, litery dowolnym narzędziem w pozycji stojącej do rytmu śpiewanej piosenki)
- **zakończenie zajęć** (ćwiczenia słuchowo–ruchowe w formie zabawowej). Każde zajęcia opierają się o znak graficzny lub literę, która jest przedmiotem ćwiczeń kształcących różne funkcje oraz procesy ich integracji

Metoda Dobrego Startu

- ▶ MDS jest najczęściej prowadzona w formie zespołowej, czas trwania zajęć od 30 do 45 minut, raz w tygodniu, zaleca się utrwalanie wybranych ćwiczeń w domu, może mieć zastosowanie w profilaktyce trudności w czytaniu i pisaniu oraz stymulacji ogólnorozwojowej dzieci 5–6 letnich
- ▶ Stosuje się wybrane elementy metody w zakresie kreślenia znaków czy liter na tacy z piaskiem czy kasza manną, wystukiwania rytmu piosenki z zaangażowaniem rąk i woreczków lub rysowania znaków na kartce papieru do rytmu piosenki.

- ▶ Wykorzystuje się takie ćwiczenia w celu utrwalania liter mylonych przez dziecko lub kształtowania prawidłowego kierunku pisania liter

Szczegółowe omówienie struktury zajęć

Zajęcia wprowadzające – zaczynają się od *ćwiczeń koncentracji uwagi i orientacji w schemacie ciała i przestrzeni*. Mogą mieć one formę przywitania i zabawy ruchowej. Dzieci uczą się rozróżniać i nazywać części ciała, np. ramię, łokieć, brwi, odróżniać prawe i lewe części ciała, np. witamy się prawymi kolanami, lewy łokieć z prawym kolanem.

Potem dzieci *uczą się nowej piosenki*, która będzie towarzyszyć dalszym zajęciom, omawiana jest treść piosenki, wyjaśniane trudne słowa (rozwijanie mowy).

„Zabawa w zagadki” – nauczyciel wykorzystuje tekst piosenki do rozwijania kompetencji językowej (materiał językowy zdań, słów, sylab, struktur śródsylabowych czyli części wyrazów, głosek (fonemów) np. ćwiczenia różnicowania głosek (słuch fonemowy), a/s sylabowej i głoskowej, wydzielanie zdań (wyrazów) z tekstów, poszerzanie słownictwa

Zajęcia właściwe zawierają 3 rodzaje ćwiczeń:

- ▶ **1) ruchowe** (zabawa ruchowa nawiązująca do treści piosenki, w której dzieci ćwiczą umiejętność utrzymywania równowagi i sprawność ruchową całego ciała oraz usprawniają ruchy rąk, np. do piosenki „Wróbel” pokazują jak ptaszek macha skrzydłami, lata, skacze na jednej nodze, stroszy piórka
- ▶ **2) ruchowo-słuchowe** dzieci śpiewając piosenkę wystukują jej rytm na bębnie, na woreczkach z grochem, wałeczku z kaszą (piaskiem) lub ulepionym z masy solnej, plasteliny.
- ▶ Ćwiczenia ruchowo-słuchowe to ruchy wykonane za pomocą pięści, dłoni, palców, łokci, ruch całego ciała w rytm śpiewanej piosenki. Używamy pomocy takich jak sznurki, gumy, wstążki, szarfy, balony, instrumenty muzyczne lub przedmioty, które mogą zastąpić instrumenty: plastikowe butelki, kubki, zakrętki do słoików z naciągniętą gumką recepturową. Dzieci wykonują ćwiczenia wg wzoru, a następnie same proponują własne formy ćwiczeń
- ▶ **3) ruchowo-słuchowo-wzrokowe** to uczenie wykonywania wzorów figur geometrycznych lub liter w rytm jednocześnie śpiewanej piosenki.
- ▶ Etapy:
 - ▶ – **demonstracja wzoru**, figury lub litery i sposobu wykonania ćwiczenia
 - ▶ – **uczenie się polisensoryczne przez dotyk, ruch, wzrok, słuch**
 - ▶ – **reprodukcja wzoru** (figury lub litery) całą ręką, palcem na stole, podłodze, tackach z kaszą, kredą, węglem rysunkowym, ołówkiem, mazakiem, pędzlem, długopisem na tabliczkach, papierze, w liniaturze zeszytu

- **Zajęcia końcowe** – ćwiczenia relaksacyjne, np. ptaszki otrzepują piórka, „piłki” podskakują w takt piosenki, „płatki śniegu” wirują w różne strony
- Stosujemy **zajęcia wyciszające**, takie jak delikatny masaż, np. deszczyk pada na dzieci, ćwiczenia logopedyczne – oddechowe i usprawniające narządy mowy

Organizacja zajęć MDS

- Zajęcia można prowadzić indywidualnie z dzieckiem o poważniejszych zaburzeniach rozwoju lub gdy jest objęte nauczaniem indywidualnym

Zajęcia Metodą Dobrego Startu zazwyczaj prowadzone są z grupą dzieci, grupa może mieć różną wielkość, może obejmować:

całą klasę „0” lub I (ok. 20 dzieci)

grupę 2–5 dzieci o dysharmonijnym rozwoju czyli opóźnieniu rozwoju niektórych funkcji (zespół korekcyjno-kompensacyjny)

grupę 6–8 dzieci z upośledzeniem umysłowym, pracujących z nauczycielem i osobą wspomagającą

grupę 3–4 dzieci pracujących w parach z dorosłymi, np. dzieci autystycznych

Program rozwijający percepcję wzrokową *Marianne Frostig, David Horne* "Wzory i obrazki" ukierunkowany jest na rozwijanie spostrzegania wzrokowego dzieci w okresie wczesnoszkolnym i przedszkolnym

Zawiera podręcznik i ćwiczenia na 3 poziomach pracy z dzieckiem:
podstawowym,
średnim,
wyższym

Przeznaczony dla dzieci z zaburzeniami percepcji wzrokowej i koordynacji wzrokowo-ruchowej

Ćwiczenia na poszczególnych poziomach uwzględniają kilka aspektów percepcji wzrokowej:

- koordynację wzrokowo-ruchową (ułatwia dzieciom technikę pisania i rysowania poprzez koordynację ruchów oczu z ruchami ręki)
- spostrzegane figury i tła (przygotowują dziecko do czytania, identyfikowania grafemów)
- stałość spostrzegania (ułatwia spostrzeganie i różnicowanie kształtów geometrycznych niezależnie od jego koloru, wielkości, co pomaga później identyfikować litery pojawiające się w różnych konfiguracjach)
- spostrzeganie położenia przedmiotów w przestrzeni (zapobiega myleniu liter o podobnych kształtach i pomaga w opanowaniu pisowni zgodnej z zasadami ortografii)
- spostrzeganie stosunków przestrzennych.

Zasady stosowania programu M.Frostig, D. Horne w pracy z dzieckiem

- ▶ powinien być stosowany co najmniej 90 minut tygodniowo
- ▶ osoba prowadząca ćwiczenia powinna postępować wg podanej instrukcji
- ▶ ćwiczenia fizyczne i zabawy powinny być przemyślane i planowane
- ▶ należy sprawdzić, czy dziecko rozumie podaną instrukcję
- ▶ dziecko nie powinno przystępować do następnego ćwiczenia, jeśli nie opanuje poprzedniego
- ▶ błędnie wykonane ćwiczenie należy poprawić, co sprzyja efektywnemu uczeniu się

Program rozwijania świadomości fonologicznej Alicji Maurer

Przeznaczony dla dzieci od 3–4 roku życia, stosowany wobec uczniów starszych z niepowodzeniami w nauce czytania i pisania

Składa się z 3 części: 1. **Zabawy z rymami** – koncentrują uwagę dziecka na dźwiękach słów rymujących się, uczą tworzenia i rozpoznawania rymów

2. **Głoski rozpoczynające i kończące słowa** – wyróżnianie głosek początkowych i końcowych w słowach

3. **Głoska a litera** – pomaga dziecku w dokonywaniu analizy i syntezy sylabowej i fonemowej.

Ćwiczenia prezentowane są w formie obrazkowej dla młodszych dzieci i formie wyrazowej dla dzieci starszych

Ćwiczenia słuchu fonematycznego można dowolnie łączyć z rysowaniem, zabawami ruchowymi czy układaniem domina fonetycznego lub grami planszowymi, co podnosi atrakcyjność pracy.

Program rozwijania świadomości fonologicznej stanowi wartościowa pomoc w pracy z dzieckiem, u którego występują trudności w początkowej nauce czytania i pisania.

Program rozwijania świadomości fonologicznej Alicji Maurer

A. Maurer podkreśla wagę świadomości fonologicznej w kształtowaniu umiejętności czytania i uważa, że *„Zbyt mało uwagi zwraca się na fakt, że czytanie i pisanie to czynności intelektualne, oparte na przetwarzaniu informacji, w których przetwarzanie fonologiczne stanowi niezbędny początek, warunkujący przetwarzanie znaczeń i treści”*

praca zbiorowa pod redakcją
Alicji Maurer

Dźwięki mowy

Program kształtowania
świadomości fonologicznej
dla dzieci przedszkolnych
i szkolnych

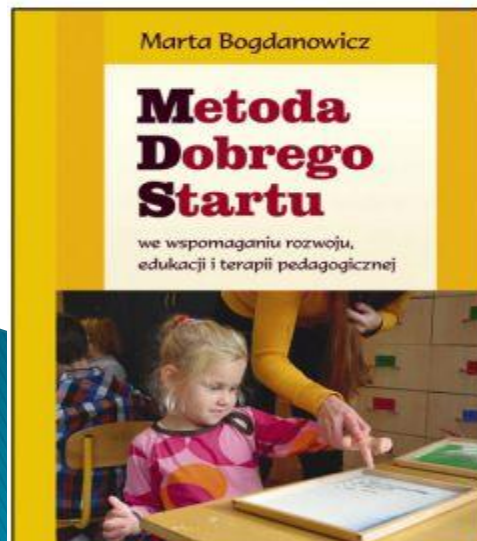
impuls

„Dźwięki mowy. Program kształtowania świadomości fonologicznej dla dzieci przedszkolnych i szkolnych”. Autorka proponuje w niej różne ćwiczenia połączone z aktywnością ruchową dziecka, których celem jest kształtowanie u dzieci świadomości fonologicznej.

Bibliografia

1. Bogdanowicz M., Metoda Dobrego Startu we wspomaganiu rozwoju, edukacji i terapii pedagogicznej, Wyd. Harmonia, 2014
2. Frostig M., Horne D., Wzory i obrazki. Program rozwijający percepcję wzrokową . Poziom podstawowy (średni, wyższy), pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego
3. Kephart, N.C. (1970). Dziecko opóźnione w nauce szkolnej. Warszawa, PWN
4. Maurer A., Dźwięki mowy. Program rozwijania świadomości fonologicznej dla dzieci przedszkolnych i szkolnych, Wyd. Impuls, 2017
5. Skałbani B., Lewandowska- Kidoń T., Terapia pedagogiczna w zarysie. Teoria-praktyka-refleksja, WSP Warszawa 2015
6. Skibińska H., Praca korekcyjno-kompensacyjna z dziećmi w trudnościach w pisaniu i czytaniu. Wyd. Bydgoszcz 1996

Agnieszka Wesołowska

doradca metodyczny

Radomskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli

agnieszka.wesolowska@rodon.radom.pl

